

„Mestereknek mestere...” Barsi Ernő életútja

*„Októbernak, októbernak elsején,
Nem süt a nap Csikkarcfalva mezején,
Elbúcsúzom a madártól, az ágtól,
Azután a csikkarcfalvi lányoktól.”*

1970-ben Csikkarcfalván ezt a Bartók Béla gyűjtötte szép népdalt énekelték Barsi Ernő bácsinak. Ma 2010. október elsején kisüt a Nap, hiszen Barsi Ernőt ünnepeljük születésnapja alkalmából. Ma ezt a népdalt kamarakórusa és a köszöntői éneklék tiszteletére. A neves néprajzkutatóra, zenepedagógusra ugyanis 90 esztendővel ezelőtt, 1920. június 28-án sütött először az áldott Nap a bükkaljai Sályban.

Egész életét meghatározta ez a táj, bölcsőhelye, ahol már indulásának hajnalán feltarisznyázták lelki útravalóval szülei: Kiss Erzsébet és Barsi Lajos muzsikával, folyton zengő népdalokkal, gyermekjátékokkal. Barsi Ernő első gyűjtései is sályi népdalok voltak. Néprajzi érdeklődését is otthonról hozta. Édesapja monográfiát írt Sályról, szokásokat, népdalokat gyűjtött a faluban. A zene mellett korán a könyvek bűvöletébe került. A tudás igazi útját Sárospatak, az éppen akkor – 1931-ben – négyszáz éves jubileumát ünneplő kollégium jelentette. Tanáraitól – Novák Sándortól, Harsányi Istvántól – olyan szellemi, lelki iránytűt kapott, amely máig elkíséri életútján. Néprajzi érdeklődését az internátusban is erősítették: Novák Sándor tanára 1912-ben a Magyar Néprajzi Társaság első vidéki vándorgyűlésén szülőfaluja, Cserépfalu lakodalmi szokásairól tartott előadást. Újszászi Kálmánt hallgatott, aki úttörőként írt gyűjtési útmutatót a Falu című könyvében, és a neves tanár a falu, a nép szeretetét, tiszteletét oltotta a mindenre nyitott és fogékony fiatalember lelkébe. Az ő hatására társaival elkezdett gyűjteni, és nemso-kára ennek nyomán az osztály egyik sarkában néprajzi kiállítás született. A sárospataki esztendőkhöz kötődnek első néprajzi gyűjtései: a falusi hagyományokat, a sályi népdalokat, majd a XIX. század eleji sírkő-feliratokat szedte lajstromba. Sokoldalú érdeklődéséről tanúskodik, hogy megtanult gyorsírni, ugyanis először a parlamenti gyorsírói pálya vonzotta, majd érettségi után beiratkozott a teológiára. A gyorsírás ismerete nagyon megkönnyítette a későbbiekben a gyűjtőmunkáját, hiszen ekkor még 40 ki-logrammos magnót kellett magával cipelnie. Barsi Ernő különórákon, Szabó Ernőnél tanulta a hegedű-lés fortélyait. Nem volt könnyű beosztania az idejét, hiszen a teológia heti 35 órája mellett naponta 6-8 órát hangszerén gyakorolt. Ezek alatt az évek alatt sem szakadt el az útra bocsátó falutól. Kóruselnök-ként járt a vidéket és miután megtartotta az istentiszteletet, elővette hegedűjét és játszott, mesélt az embereknek: zeneszerzőkről, népzeneről.

A sárospataki éveket idézi vissza a *„Bodrogszékben nevedett tulipán...”* Sárospataki diákdalok a XVIII. századból című CD, amelyet a tanítványaiból verbuválódott kis kórusával, a Melodiáriummal készített 1999-ben. A teológia befejeztével 1942-ben a Zeneakadémián, mégpedig előzetes vizsgái elismerésével, a hegedűtanáskéz 3. évfolyamán folytatta tanulmányait. Olyan tudós személyiségeket hallgatott, mint Ádám Jenő, Weiner Leó vagy Bartha Dénes, aki annyira megszerette vele a zenetörténetet, hogy a mai napig szívesen foglalkozik a témával. Indexében Kodály Zoltán neve is szerepel, aki erősítette benne a népdalok szeretetét. Mesterei között említhetem Veress Sándort, aki 1930-ban, első kö-zött gyűjtött csángó népzene, illetve Vég Sándor hegedűművészt, Waldbauer Imrét, aki először ját-szott Bartók vonósnegyesét a világon.

Negyvenhatban fejezte be a Zeneakadémiát, de a háború utáni Magyarországon nem kapott állást. Ezért tért vissza Sályba, ahol a kicsiknek éneket, a felnőtteknek magyar népzene-t tanított. Hamarosan az ott élő fiatalokból egy negyventagú kórust hozott létre. Egyik hangversenyüket hallva, a Magyar Nemzet zenekritikusa lelkes elismeréssel írt az élményről. Barsi Ernő ismertsége, elismertsége ellenére sem tudott elhelyezkedni. Egykori tanára Harsányi István biztatására 1947-ben könyvet írt Sály zenei művelődéséről. A kötet sikere nyomán még az év őszén meghívták Győrbe, az Állami Zenekonzervató-riumba hegedűtanárnak. Olyan tanítványai voltak, mint Fias Gábor, a későbbi Kodály Vonósnegyes tagja, Jancsovics Antal karmester és Kollár Kálmán. 1948 nyarán elvette feleségül Varsányi Idát, akivel együtt járták a falvakat, városokat, hogy hirdessék a zene szeretetét, Isten dicsőségét. Megfordultak Né-metországban, Ausztriában, Csehszlovákiában, Moszkvában (Csajkovszkij Konzervatóriumban), sőt még a Kaukázusban is. Halmos László, a neves győri zeneszerzővel jó barátság, „zenei párbeszéd” ala-kult ki. Timaffy Lászlót a népfőiskola révén ismerte meg, ugyanis „Laci bácsi” 1947-ben meghívta őt a mosonmagyaróvári népfőiskolára előadást tartani. A két néprajzos örökre barátságot kötött.

1951-ben megszületett fiuk Ernő és 1958-ban lányuk Hajna, aki folytatta édesapja néprajzos pályá-ját. 1959-ben már a felsőfokú tanítóképző főiskola oktatójaként a megalapozott zenei tudásán kívül, széleskörű néprajzi műveltséggel nemzedékek sorát bocsátotta ki. Tanítványait bevonta a néprajzi gyűj-tésbe, néprajz szakkört alapított és számos szakdolgozat, tudományos diákköri munka született irányí-

tása alatt. Több tanítványa választotta hatására a néprajzos pályát, többek között én is. Ernő bácsi tudja, hogy a jó példa a legjobb tanítási eszköz.

A zenepedagógiai és az ismeretterjesztő munka mellett töretlen lendülettel gyűjtött. A „Kodályék már mindent összegyűjtöttek” frázis ellenére elment Sályba, ahol rádöbbsent mennyi zenei értéket éltetnek még az ott élő emberek. Megkereste Tarjáni András pástort, beállt mellé bojtárnak és 1963-ban ebből a „szógalatból” született meg dolgozata, mely az Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtők országos pályázatán 1964-ben nagydíjat nyert. 1970-ben ez szolgált doktori disszertációja alapjául, majd 1984-ben az Akadémiai Kiadó gondozásában könyvként is megjelent, *A zene egy sályi pásztor életében* címmel. Kodály Zoltán 1964. szeptember 2-án Varga Gábornénak, Miskolcra írt levelében ez áll: „*Mellegem figyelmükbe ajánlom Barsi Ernőnek a XI. Országos Néprajzi Gyűjtőpályázaton díjat nyert »A zene egy sályi pásztor életében« című munkáját és örülnék, ha módot találnának annak megjelentetésére.*” Ez a munka gazdagította, a méltán nemzetközi elismerést érdemlő egyéniségvizsgálatok sorát. A most 90 éves tudós a határon túli magyarsággal is foglalkozott, amelynek eredménye az alsóöri Lisztné Ferber Máriáról készült kötet, de a nyugati végeken kívül kutatott a csallóközi Dióspatonyban és a Zoborvidéken is. Adatközlői között említhetném az abdai Kaszás Ferencné, vagy a sályi nótafát, Horváth Dánielt is.

Barsi Ernő 1982 óta nyugdíjas, mégsem tétlenkedik. Járja az országot, előadásokat tart és fiatalos lendülettel gyarapítja életművét – több száz publikáció, könyvek sora –, népdalkört vezet, tanít, előadásokat tart, prédikál és rendíthetetlenül gyűjt, kutat. Dolgozószobámban, a könyves szekrényben egyre nő a „Mester sorok” száma. Írásainak nagy része a zenéhez kapcsolódik (népzenei antológiák, nótafák), de szép számban található elméleti jellegű, illetve pedagógiai célzatú mű is. *Néprajz az általános iskola kezdő szakaszában*, vagy a *Népi hagyományaink iskolai és amatőr színpadon* című könyve elengedhetetlen az oktatásban. Szülőföldjéhez mindig hű volt gyűjtéseiben is (*Daloló Bükkalja, Daloló Rábaköz, Daloló Szigetköz*). Üttörő szerepe van Burgenland népzenei hagyományainak gyűjtésében és az itt élő nótafák felfedezésében, bemutatásában. Írt zenekritikát, foglalkozott a folklorizáció kérdésével (Csokonai, Petőfi, Kisfaludy Károly, Czuczor Gergely, Tompa Mihály). Elemezte Arany János, Ady jelképrendszerét. Publikációi a néprajz szinte minden területét felölelik (népzene, népdal, népszokás, gyermekjáték, aratás, állattartás). Említhetem még azt is, hogy hamarosan népi receptes könyve jelenik meg és nemrég hajtogatott játékokkal kápráztatta el híveit a Magyar Kultúra Kiadó jóvoltából. Pedagógiai vonatkozású műveinek száma is jelentős. Ismeretterjesztő munkája gyümölcseként Győr-Moson-Sopron megye több mint hatvan iskolájában indult be a néprajzoktatás. A leendő tanítóknak ma is tart néprajzi előadásokat. Több tudományos társaság tagja, számos kuratórium tisztségviselője.

Ha elismerik – például: Életfa-díj, Lévy József-díj, Ortutay Gyula-émlékérem, Sebestyén Gyula-émlékérem, Dr. Kovács Pál-díj, Tessedik Sámuel-díj, Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztje, Magyar Néprajzi Társaság Tiszteleti Tagja, Sály- és Győr Diszpolgára, Csokonai Díj, Győr-Moson-Sopron Megyéért Kék Szalag, Győr Pro Urbe-díj, Szent László-érmes, Kiss Áron-díj, Apáczai Emlékérem arany fokozata, Mestertanárr, Magyar Kultúra Lovagja, Párhuzamos kultúráért – szerényen meghajol és dolgozik tovább.

Barsi Ernőt édesapja, Barsi Lajos vitte 1931 szeptemberében a sárospataki kollégiumba, ahol, ahogy írta: a kiváló képzettségű nagy tanáregyéniségekből a hazának, népünknek szeretete, értékeinek megbecsülése, más népek kultúrájának befogadása sugárzott. S mindezt áthatotta a hit és a zene. Itt kapta a kollégium múlt századi tudós tanárától az útravalót: „Három fáklyám ég: hit, haza és emberiség”. S tanítványainak is azt az üzenetet adja át, Reményik Sándor szavaival élve: „*Egy lángot adok, ápolod, add tovább!*” Barsi Ernőt, Ernő bácsit éltesse az Isten sokáig és adja, hogy még évtizedekig lobogjon a Sárospataki Református Kollégium gyűjtött láng a szívében és munkájában!

Barsi Ernő bácsi – ahogy nevezték – „küldetéses ember”, „a tanítók tanítója”, „a kultúra követe”. Korábbi köszöntőimben én Mindenesnek, a Fáklyagyűjtőnek hívtam. Ma ezt a Mestereknek mesterével, a Vir justus, az Igaz ember megszólítással tetézném. Ugyanis rá igaz, amit a Ram-kódexben olvashatunk: „*A tisztelelkű igazak nem panaszkodnak a rosszra, hanem erősítik az Igazságot. Nem panaszkodnak a hitetlenségre, hanem erősítik a Hitet. Nem panaszkodnak a tudatlanságra, hanem fokozzák a Tudást.*”

Életem egyik szép ajándéka, hogy Ernő bácsi Édesapámmal, Lancendorfer Károllyal is többször találkoztam és gyűjtött is tőle. Édesapámról szóló disszertációm – Személyiség és repertoár egy sokoró-aljai iparos életútjának tükrében – dallamlejegyzésében és dallamelemzésében is nagy segítséget nyújtott. Mivel tudom, hogy Mesterem számára a legkedvesebb köszöntési forma a zene, a dal, ebből a gyűjteményből, Édesapámtól gyűjtött katekizmusi énekkel, a „*Mestereknek mestere*” kezdetű dallal zárom köszöntőmet.

Lancendorfer Zsuzsanna